

BORIS RYZJI

Wolken boven E

Gedichten

Vertaling Anne Stoffel
Ten geleide Kees Verheul

Vertaalster Anne Stoffel vertaalde eerder werk van o.a. Marina Tsvetajeva, Vasili Grossman, Jevgeni Popov, Tatjana Tolstaja, Vladimir Sorokin.
Haar vertaling van *Levend over levend* (Uitgeverij De Bezige Bij, 1996) van Marina Tsvetajeva kwam in 1997 op de shortlist voor de Europese Aristeionprijs. De nominatiecommissie: 'Een eminente en uitzonderlijke vertaalprestatie, die aan de springerigheid, het fantasievolle, de lyriek, de ironie, de ontroering en de vitaliteit van de oorspronkelijke tekst schitterend recht doet.'
Voor Uitgeverij Hoogland & Van Klaveren vertaalde Anne Stoffel *Gedichten* van Vladimir Nabokov en drie delen correspondentie van Anton Tsjechov (met Maxim Gorki, Konstantin Stanislavski en Olga Knipper).

Pers over:
Tsjechov *Brieven* Gorki: 'Een fascinerende confrontatie, die door Anne Stoffel voorbeeldig is vertaald en geannoteerd.' (Arthur Langeveld, NRC *Handelsblad*)
De dichteressenavond van Marina Tsvetajeva: 'Het is prachtig vertaald door Anne Stoffel die ook haar poëzie zo mooi natuurlijk en licht laat klinken.' (Marjoleine de Vos, NRC *Handelsblad*)

Foto omslag Pieter Vandermeer

WOLKEN BOVEN E

Дорогую
Юрию Назарику
на память
о вечере на память
Бориса Рыжего

5. V. 2005
в городе Е.
об сохранении
этой книги
Кейс Верхейл

Vertaald uit het Russisch door Anne Stoffel

Met een ten geleide van Kees Verheul

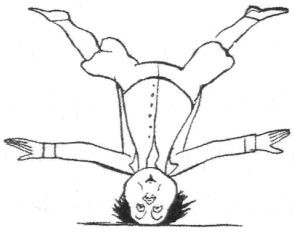
© 2004 The Estate Boris Ryzji
© 2004 Nederlandse vertaling Anne Stoffel
© 2004 Ten geleide Kees Verheul
© 2004 Nederlandse uitgave Uitgeverij Hoogland & Van Klaveren
Tweede druk 2005

ISBN 90 76347 29 8

Boris Ryzji

Wolken boven E

Gedichten

2004
Uitgeverij Hoogland & Van Klaveren
Amsterdam

Ten Geleide

I

Kort voor het einde van de Sovjettijd schijnt in Moskouse regeringskringen een eigenaardig voorstel te hebben gecirculeerd. Het administratieve onderscheid tussen de USSR als geheel en het deelgebied Rusland diende te worden verduidelijkt. Moskou moest de Sovjethoofdstad blijven met daarnaast, op ruim achttienhonderd kilometer naar het oosten en maximaal ver van elk buitenland, als nieuwe Russische hoofdstad Swerdlovsk. Notabelen van die stad die mij onlangs over dit project vertelden toonden geen gefrustreerde lokale trots. Ze gniffelden alleen maar, als ging het om een bewijs van de idiotie van het verdwenen regime. Hun slaperige stad opgewaardeerd tot een machtscentrum met internationale allure? Geen rechtgeaarde Swerdlovskoviet die op zoiets zat te wachten...

Inmiddels lijkt Swerdlovsk – nog steeds een provinciestad, het enige dat officieel veranderde is de naam – toch bezig aan een grote toekomst. Bloeiende handel met vrijwel heel Europa, Amerika en Japan. Landingsrechten voor Lufthansa en British Airways. Langs de straten van het centrum nieuwbouw in mondiale stijl. Etalages van Nina Ricci, Calvin Klein, Armani. De bevolking lijkt er gelaten op te reageren. Vraag je iemand zijn mening dan volgt er doorgaans schouderophalen of een verzuchting over het verdwijnen van dat en dat karakteristieke huis, de mooie rij linden in die en die straat.

Een ontwikkeling met schokken, toegebracht door een verre overheid, heeft de stad in de Oeral vanaf het begin gekenmerkt. De oorsprong ligt in het besluit van Peter de Grote tot ontginning van de minerale rijkdom die tijdens zijn bewind werd ontdekt in het dun bevolkte berggebied op de grens tussen Europa en Azië. Het was de periode van de grote Zweeds-Russische oorlog. Vandaar een acute behoefte aan metaal, vooral ijzer. Een militair, door de tsaar uitgezonden als bevelhebber over de geplande Oeralindustrie, koos aan de oostflank

van het gebergte een plek in het riviertje de Iset, die het stadscentrum werd en nog steeds 'De stuwdam' heet. Naast deze dam verrees de metaalfabriek waar het erts uit de nieuwe ijzermijnen met behulp van waterenergie werd verwerkt. Er kwamen andere dammen bij, een heel systeem van 'vijvers' en belendende hoogovens, smelterijen, gieterijen, walserijen. Stelt u zich voor: ergens tussen het onafzienbare bergwoud een nederzetting van houten, zelfs naar vroeg achttiende-eeuwse maatstaven primitieve fabriekjes met als werkvolk een samenraapsel van Russische soldaten, Scandinavische krijgsgevangenen en criminele ballingen uit Siberië. Het geheel onder een militair schrikbewind met aan het hoofd het duo van de zojuist genoemde commandant en diens nagezonden compagnon, een robuuste Hollander die tsaar Peter tijdens zijn verblijf in Amsterdam had weten te interesseren voor een Russische carrière.

Deze Willem Janszoon Henning (of De Henning of Hennin, de schrijfwijze is dubieus) die in de Oeral nog steeds de status geniet van een mythische stichtersfiguur, staat in geen Nederlandse encyclopedie vermeld. In Rusland is bekend dat hij op zijn een– of tweeëntwintigste als deskundige op het gebied van de artillerie met Peter de Grote is meegekomen en na een ingenieursloopbaan in onder meer de Oeral op zijn drieënzeventigste te Petersburg is gestorven. Zijn statieportret in olieverf toont hem op hoge leeftijd. Een rijk gedecoreerde topambtenaar en tevens militair, het duidelijk onslavische gezicht onder de poederpruik wat je noemt wilskrachtig.

Blijkens de documenten is Willem Janszoon degene geweest die de naam van de stad Jekaterinboerg (Ekaterinburg naar de Russische spelling) bedacht heeft. Een sublieme inval om verschillende redenen. De verwijzing naar de tsarina van destijds was niet alleen een hommage aan haar, maar meer nog aan de tsaar persoonlijk. Juist in deze periode was Peter bezig met het regelen van zijn opvolging. Daarbij stelde hij zijn vrouw Ekaterina (op zijn Russisch, Catharina op zijn Westers) vooraan – een affront voor conservatief Rusland want zij was a. een vrouw b. van obscure afkomst c. de tweede echtgenote van een gescheiden tsaar en d. een even fervente nieuwlichter als hij.

Maar wat mij achteraf nog interessanter lijkt aan Hennings voorstel is het effect van een symbolische koppeling. Of hij het inderdaad zo bedoeld heeft weet ik niet. Maar zijn vindingrijkheid staat buiten twijfel en bovendien, dit soort denken past bij zijn tijd. Petersburg-Ekaterinburg. Een geografisch zinnebeeld in barokstijl. De samenvoeging van de dynastieke P met de E als monogram voor het wezen van het vernieuwde Rusland. Tegenover de stad waar het rijk zich internationaal presenteerde, de stad waar het voor buitenlanders onzichtbaar zijn kracht putte uit de bodem. Hier de show, daar het bijbehorende gezwoeg achter de coulissen.

Het contrast binnen het stedenpaar P&E is tot op heden te merken. Aan het eind van de twintigste eeuw herkregen ze ongeveer tegelijk hun oorspronkelijke naam. In de eerstgenoemde stad zeggen alleen snobs tegenwoordig nog Leningrad. Jekaterinboerg heet daarentegen nog steeds Swerldlovsk (naar de inmiddels lang vergeten Swerdlov, een partijkameraad van Lenin). 'Jekaterinboerg' hoor je wel zeggen, jazeker - bij officiële gelegenheden. De toon waarop is stijfjes, alsof de spreker in zijn hart al die deftige lettergrepen teveel eer vindt.

Een typisch industriecentrum is de stad sinds Peter de Grote gebleven. De ontwikkeling verliep bij alle groeischokken organisch. Uitbreiding van de ijzerproductie tot metaalindustrie in het algemeen. Verder edelsmid-ateliers en steenhouwerijen na de ontdekking in de bergbodem van porfier, malachiet, goud, platina. De oprichting van een Mijnbouwacademie. Exploitatie van de nabije bossen voor de houthandel. Midden negentiende eeuw, na de industriële revolutie, een nieuwe toevloed van werkvolk, meest ex-lijfeigenen uit de armste gebieden van Rusland. Werving van geschoolde arbeiders in België, Duitsland en Engeland. Beginnende culturele aspiraties onder de welgestelde burgerij. De inwijding van een operagebouw, een primeur in dit Europees-Aziatische grensgebied. De stadsbibliotheek, open voor alle standen.

Het Jekaterinboerg van omstreeks 1900 moet een stad zijn geweest zoals Essen of Nottingham. Afgezien natuurlijk van de verlorenheid in de ruimte en afgezien van de nergens in West-

Europa bestaande functie die Jekaterinboerg had in het toenmalige strafsysteem. De ligging maakte de stad tot knooppunt op de route van arrestanten die waar ook in Europees Rusland werden veroordeeld tot 'Siberië'. Na het relatief comfortabele transport vanuit de eigen regio begon hier de voettocht door weer en wind in een colonne geketenden. De stemming onder de plaatselijke bevolking werd beïnvloed door de continue aanwezigheid van zulke passanten. Wijst iemand je in het centrum de oude gevangenis aan en de *Sibirski Trakt* die vanaf de classicistische portiek recht naar de horizon in het oosten voert, dan gebeurt dat nog steeds vol ontzag.

Een stad met een weinig vrolijke geschiedenis. Tegelijk een stad vrijwel zonder memorabele gebeurtenissen. Na 18 november 1723, toen Jekaterinboerg was 'geboren' door het in werking stellen van de fabriek naast De Stuwdam, is er maar één datum van meer dan lokaal belang.

Na de revolutie van 1917 werd Nicolaas II door het nieuwe regime gedwongen tot troonsafstand en onder bewaking gesteld. Ter voorkoming van een vlucht naar het Westen in de warrige situatie van de burgeroorlog deporteerden de bolsjewieken hem en zijn gezin steeds dieper naar het binnenland. Jekaterinboerg werd het eindpunt. Een ontruimd herenhuis dichtbij de hoofdstraat. Toen de stad in handen dreigde te vallen van de anticommunisten zorgde het plaatselijke rode partijcomité in de nacht van 16 op 17 juli 1918 voor een snelle liquidatie van het gezin.

De details zijn algemeen bekend. Het commando om met zijn allen aan te treden voor een 'fotoséance' in de kelder. De entree daar van een groep halfdronken soldaten. Hun geweersalvo's. De heimelijke overbrenging van de stoffelijke resten naar een afgelegen fabrieksterrein met een oude mijnschacht. De elders in de regio geïnterneerde zuster van de tsarina, bekend om haar charitatieve werk tijdens de wereldoorlog, werd levend in een schacht gegooid.

Een tragedie naar Oudgrieks model. Er is weinig fantasie nodig om alle bestanddelen te herkennen van nemesis - het herstel volgens een wrede, buitenmenselijke logica van een

inbreuk op het kosmische evenwicht. Zeventienzoveel: Peter de Grote's concept van wereldmacht via techniek en bodemexploitatie. Tweehonderd jaar later: de ondergang van zijn nazaten door toedoen van arbeiders in de door hem ontworpen industriestad.

Het enige dat niet past in dit schema is het na-effect van de menselijke catastrofe. In de moderne tragedie geen loutering maar versterking van het oorspronkelijke kwaad. De plaatselijke industrie is in de Sovjetjaren dramatischer dan ooit gegroeid, evenals de bevolking. In 1900 ruim 50.000 inwoners. In 1950 ongeveer 750.000. Tegen het eind van de eeuw anderhalf miljoen. Onder Stalin kreeg de regio er nieuwe industrieën bij, de meeste ten behoeve van de Koude Oorlog. Het naburige Tsjeljabinsk werd een nationaal centrum voor nucleair onderzoek (met als gevolg de daar nog steeds voortdurende milieuramp). Ook Swerdlovsk raakte betrokken bij de ontwikkeling van onconventionele wapens. Toch al eenzaam op de landkaart van de achter het ijzeren gordijn verborgen Sovjet-Unie, werd het nu officieel een 'gesloten stad'. Geen enkele buitenlander mocht hier komen. Russen van elders uitsluitend na strenge screening. Ondanks al het verkeers- en fabrieksrumoer moet er tussen 1950 en 1990 een sfeer hebben gehangen van onwezenlijke rust.

Voorjaar 1979 was Swerdlovsk even in het wereldnieuws. Er kwamen geruchten naar buiten over paniek in de stad na een uitbraak van anthrax. Een fout in een van de geheime laboratoria had geresulteerd in het overlijden van tientallen burgers.

Het bovenstaande maakt duidelijk hoezeer juist hier de glasnost en perestrojka een ommekeer hebben gebracht. Door de afschaffing van de 'gesloten' status plotseling weer vreemdelingen op straat. Mobiliteit in het openbare leven en in ieders gedachten. Het besef van de wereld achter de Oeral, voor het eerst reëel bereikbaar. De sfeer van existentiële onrust uitte zich onder meer in een cultureel leven zoals deze stad nooit eerder had gekend. Opbloei van kunst met een onconventionele inslag en een vaak opmerkelijke kwaliteit. Kenners van de Russian rock bijvoorbeeld beschouwen het Jekaterinboerg van na 1990 als centrum nummer één of twee van deze internationaal relevante

muziekstijl. Ook in de literatuur kun je spreken van abrupte vitaliteit. Typerend voor de Nieuw-Russische verhoudingen is het voortbestaan sinds de financiële crisis onder Jeltsin van De Oeral als het enige niet in Moskou of Petersburg gevestigde literaire tijdschrift. Modebewuste dichters in heel Rusland, doorgaans huiverig voor iedere schijn van provinciaalsheid, vinden het een prae als hun bundels mogen uitkomen bij de Jekaterinboergse Oeralfactorij.

Een gelijke naast Moskou en Petersburg is Jekaterinboerg toch niet geworden. De allure van globale contacten en creativiteit, die binnen Rusland alleen het genoemde drietal bezit, gaat in de Oeralstad samen met een hardnekkig gevoel van afstand. Alsof de grote wereld waartoe deze stad opeens is gaan behoren, hier in feite niet telt. Het dynamische Jekaterinboerg mag een klein Tokyo beginnen te lijken, Swerdlovsk blijft Swerdlovsk, een eiland in ruimte en tijd.

Ondanks de prille glorie voelt een doorsnee Rus van elders geen aandrang om er te gaan kijken. Andere perifere steden hebben voor toeristen uit Moskou of Petersburg vaak iets aanlokkelijks, maar Jekaterinboerg met al die fabrieken? 'Doe zoals wij en gaat u dáár nooit naartoe!'

Ze hebben ongelijk. De nieuwere industrieën liggen ver buiten het centrum. Wat rest in de binnenstad is 'industriële archeologie' op haar fraaist. Hier op de oever van vlietend water een loods uit achttienhonderdzoveel, daar een werkeloze schoorsteenpijp op een met braamstruiken overwoekerd veldje. En wat stedelijke architectuur betreft, naast postmodern vind je hier zeldzaam gave voorbeelden van onder meer art nouveau en het constructivisme uit de vroege Sovjettijd, waaraan je zo duidelijk de verwantschap ziet met De Stijl in Nederland. Alles gecombineerd met het groen van plantsoenen, van binnenplaatsen tevens speeltuinen tevens gezelligheidscentra voor alcoholisten, van een uniek ongerept Cultuur- en Pretpark uit de Stalintijd.

2

'Voelt u zich opgesloten in deze stad?'
'Vroeger wilde ik zo snel mogelijk weg uit Swerdlovsk maar sinds ik Dubliners van Joyce heb gelezen vind ik het prima om hier te blijven.'

B.R., 21 september 2000

Kort geleden werd op het Moskouse Opleidingsinstituut voor Literatuur een enquête gehouden met de vraag: wie is uw favoriet in de hedendaagse poëzie? Driekwart van de ondervraagden, allemaal dichters in spe, vulde in: Boris Ryzji. Het antwoord is des te opmerkelijker omdat Ryzji, in 2001 op zesentwintigjarige leeftijd gestorven, op geen enkele manier thuishoorde in het zelfgenoegzame wereldje van modieuze Moskouse auteurs.

Hij werd op 8 september 1974 geboren in Tsjeljabinsk. Zijn vader had daar een wetenschappelijke functie als mineraloog en een leidende positie in de partij. Zijn moeder was medisch specialist.

In 1980 verhuisde het gezin, inclusief de twee zusjes van Boris, naar Swerdlovsk. Deze stad is niet alleen het vaste decor geworden van zijn werk maar ook een vast onderwerp. Bepalend voor Boris' ontwikkeling was de min of meer toevallige omstandigheid dat de Ryzji's in verband met de woningschaarste een flat kregen toegewezen in een verre arbeidersbuurt. Zijn vader werd 's ochtends afgehaald door een chauffeur met limousine voor zijn werk als hoogleraar bij een van de meest prestigieuze instellingen van de stad, de Mijnbouwacademie. Doordat ook zijn moeder in het centrum werkte en zijn zusjes aanzienlijk ouder waren bracht de zoon zijn tijd buiten de schooluren voornamelijk door op straat. Zo ontstond de tweedeling die Ryzji's bestaan voorgoed heeft beïnvloed en die ook kenmerkend is voor zijn poëzie. Aan de ene kant alles dat wordt vertegenwoordigd door de wijk Vtortsjermet (samengesteld uit de beginletters van "IJzer- en Staalschroot"). Een wereld van ruige arbeiders, schut-

tingtaal, straatgeweld. Daar tegenover het besef van een verbondenheid met cultuur en een realiteit die verder reikte dan de regio. 'Thuis' betekende onder meer een vader die uit het hoofd klassieke Russische gedichten reciteerde, een zusje dat dweepte met Majakovski, familieverhalen met een prikkelend veelzijdige achtergrond. Aan vaders kant een voorgeslacht van Donkozakken, Joden, Grieken uit het Zwarte Zeegebied. Via moeder een afkomst van ontwikkelde Moskovieten, tijdens de oorlog meegevoerd door de Duitsers, bij de bevrijding in '45 door de eigen overheid op transport gesteld naar Siberië om uiteindelijk, na het verstrijken van de 'straftermijn', te belanden in de Oeral.

Toen de Ryzji's in 1990 naar het centrum verhuisden bleef Boris zijn oude buurtkameraden trouw. Zijn omgang met hen en soortgelijke vriendjes elders in de stad leidde tot een levensstijl die hem aansprak maar ook telkens in problemen bracht. Vechtpartijen van de ene bende met de andere. Geweld om de 'kick'. Jacht op extreme risico's. Uitlokking van de politie. Aanhoudingen. Drugs, drankmisbruik en ontwenningskuren.

Dat zijn familie meestal vergoelijkend reageerde had behalve met Boris' charme van kwajongen die je in je hart niets kwalijk kon nemen, te maken met zijn schoolprestaties. Doordat hij qua intelligentie gemakkelijk uitblonk tussen zijn medeleerlingen bleven de klachten over hem beperkt tot spijbelen en opmerkingen waarover iedereen in de klas moest lachen behalve de betrokken docent.

Na de middelbare school studeerde hij geofysica aan het Instituut voor Bodemexploratie dat geleid werd door zijn vader. Afgestudeerd bleef hij hieraan verbonden als research-medewerker die artikelen publiceerde over resulaten van het bodemonderzoek in de Oeral. In verband met zijn vak nam hij regelmatig deel aan expedities. De vrouw met wie Boris Ryzji in 1992 trouwde, Irina Knjazewa, was een medestudente van het Instituut. Hun band dateerde al van hun gemeenschappelijke lagere schooltijd in Vtortsjermet. In 1993 kregen zij een zoon Artjom.

Ryzji's belangrijkste vrijetijdsbesteding thuis was schrijven en lezen. Zijn nagelaten papieren bevatten meer dan duizend gedichten, de meeste uitgewerkt en van goede kwaliteit. Ook de

houten wanden van de veranda in de flat waar hij met zijn gezin woonde staan beschreven met dichtregels. Aan zijn werk is te zien dat hij zich intensief verdiept heeft in de poëzie (en het proza) van anderen. Zijn favoriete modellen waren de Leningrads-Petersburgse dichters van de voorafgaande generatie, met name Brodsky. Daarnaast zijn oudere invloeden te herkennen, van de negentiende-eeuwse klassieken Poesjkin en Lermontov tot de modernisten uit het rijtje Blok, Annenski, Mandelstam etc. Opvallend is Ryzji's speciale liefde voor minor poets met een bijzondere toon. Wie het spel nagaat van soms wel soms niet bewuste echo's onder de oppervlakte van zijn persoonlijke stijl, merkt dat hij een kenner moet zijn geweest van oeuvres die bijna niemand meer leest. Zijn verfijnd simpele techniek toont vertrouwdheid met zowel vergeten negentiende-eeuwers als marginalen uit de emigranten- en de Sovjetpoëzie. Voeg daarbij Ryzji's geschooldheid, vooral via de straat, in de rijke Russische volkstraditie van penozeliederen.

Zijn debuut als achttienjarige in *De spoorzoeker van de Oeral*, een tijdschrift voor streekcultuur, werd door de redactie begroet met het bovenschrift: 'Gefeliciteerd, kleine Boris, met je eerste serieuze publicatie, succes!' Vervolgens verschenen regelmatig gedichten van hem in andere bladen zoals *De mijnbouwer*, *Het weekblad voor Ekaterinburg* en *De Oeral*. In 1997 kreeg hij toegang tot de landelijke pers. Hij stuurde zijn gedichten op naar uitgevers in de traditionele literatuurstad Petersburg en reisde daarheen om hen te bezoeken. Twee tijdschriften besloten de provinciejongen met zijn curieuze naam (Ryzji betekent 'rossig' en doet denken aan twee beroemde pseudoniemen uit het Russische verleden, de dichters Bjely-Wit en Tsjorny-Zwart) te lanceren.

In zijn woonplaats versterkte Ryzji's Petersburgse bekendheid zijn aanzien als kunstenaar. De combinatie van erkend dichterschap met de lokale faam van betrokkenheid bij openbare geweldpleging maakte nieuwsgierig naar zijn persoon. Behalve door zijn eerder genoemde charme nam hij voor zich in door zijn uiterlijk: fijne trekken en een atletische bouw (getuige zijn status als Jekaterinboergs jeugdkampioen boksen). Tot op zekere hoogte cultiveerde Boris ook zelf het imago van een

dichter-hooligan. Hij knikte bijvoorbeeld met een lachje wanneer iemand in zijn nabijheid het grote litteken op zijn linker gezichtshelft, overblijfsel van een val in zijn kleutertijd, toeschreef aan zijn tegenwoordige rauwdouwersleven.

De indruk van Ryzji als mens stemde overeen met die van zijn werk. Wat vooral leeftijdgenoten erin aansprak was de thematiek van een losgeslagen bestaan in het losgeslagen perestrojka-Rusland. Plus de tedere toon, afwisselend melancholiek en ironisch. Wat weinigen - vooral Ryzji's vakgenoten - signaleerden was het elegante gemak waarmee hij voor zijn bijzondere doel allerlei mogelijkheden wist te benutten van het Russisch.

Een prikkelend bestanddeel van zijn poëzie was bovendien de autobiografische inslag en het herkenbare decor. Veel gedichten spelen expliciet in zijn woonplaats, beurtelings aangeduid als 'Swerdlovsk' of 'E.' Er komt een verzameling stadgenoten in voor onder hun eigen naam, de meeste net als de 'ik' personages die Ryzji ergens samenvat als 'schorem: bandieten en poëten'. De gedichten zelf krijgen herhaaldelijk de metaforische gedaante van een wolk boven de stad. Daarbij mag de lezer denken aan een natuurbeeld maar ook aan de uitstoot van een fabriek.

Het ligt voor de hand dat Ryzji's talent en gedrag in zijn omgeving vaak weerstand wekten. Grootheden in literair Jekaterinboerg ergerden zich aan zijn onwil om zich te schikken onder hun gezag. Tussen zijn mede-beginnelingen in de poëzie had hij één vaste maat en een kring sympathisanten maar vooral vijanden, deels uitgesproken terwijl anderen zich wijselijk op de vlakte hielden. Ryzji's altijd gespannen relatie met het plaatselijke literaire tijdschrift eindigde ten slotte in een breuk.

In 1999 begon zijn grote nationale doorbraak. De rest van zijn leven is een geschiedenis van succes op succes naar buiten en parallel daarmee zijn definitieve innerlijke ontreddering. De doorbraak begon met de publicatie van een reeks gedichten in het Moskouse tijdschrift *Znamja* onder de tegelijk aan James Bond en Brodsky herinnerende titel 'From Sverdlovsk with love'. Tegen het eind van het jaar volgde de toekenning van wat onder toonaangevende Moskouse intellectuelen en politici gold als dé prijs. Naast het Russische equivalent van de Booker be-

stond een met ironie en prestige omgeven Anti-Booker, gefinancierd door de perestrojka-miljardair Berezovski en jaarlijks uitgereikt tijdens een feestdiner met gasten zoals mevrouw Gorbatsjov. De toekenning van de Anti-Bookerprijs aan een niet-Moskoviet van amper vijfentwintig die alleen nog maar in tijdschriften had gepubliceerd, werd door het establishment in de hoofdstad opgevat als een affront. Er circuleerden geruchten over Ryzji's vader, die als 'grote man van de ruimtevaart' vanuit zijn 'gepantserde Oeralvilla' de jury zou hebben omgekocht. Anderen meenden te weten dat de dichter of beter amateurdichter zelf een maffiabaas was die zijn nominatie met bedreigingen en smeergeld had geforceerd. Maar na (her)lezing van Ryzji's werk overwoog toch bij de meesten instemming met de jury boven de achterklap.

Over de uitreiking eind januari 2000 kun je nog steeds opgetogen verhalen horen. De laureaat, die volgens veel genodigden fysiek een frappante overeenkomst toonde met de legendarische Alexander Blok en Jesenin, leek een onvervalst genie op z'n Russisch zoals je ze in Moskou niet meer aantrof. Kennelijk weinig onder de indruk van het dure restaurant in belle-époquestijl, dronk hij teveel, grapte en flirtte aan tafel, kreeg tranen in zijn ogen, kuste onbekende dames en heren, riep met een streekaccent naar de musici 'Nou 'n deuntje Mozart!' en debiteerde luid zijn meningen zonder zich te bekommeren om reputaties of het belang van z'n carrière. Kortom, geen saai moment en ondanks de onbehouwen buitenkant een optreden vol gratie... Een criticus schreef later: 'Hij leek die avond temidden van ons oppervlakkige Moskouse gedoetje een uitgesproken outsider met een beschadigde ziel, die heftig op alles om zich heen reageerde.'

Enkele maanden na de Booker-triomf verscheen in Petersburg Ryzji's eerste bundel in de gezaghebbende poëziereeks, uitgegeven door het Poesjkinfonds. De uitnodiging tot deelname aan het Rotterdamse Poetry International 2000, waarvoor hij was aanbevolen door de Russische gastdichter van het voorafgaande jaar, bereikte hem nog tijdens de commotie rondom zijn Moskouse prijs.

Voor een beginnend dichter uit de diepe Russische provincie was deelname aan Poetry, verbonden met zulke illustere namen als Brodsky, Koesjner en Rein, een fenomenale eer. Boris verheugde zich op de kennismaking met het Westen maar door een samenloop van factoren liep zijn reis in juni uit op een teleurstelling. Hij sprak behalve zijn moedertaal niet meer dan een paar woorden moeilijk verstaanbaar Engels. De vertaler die zijn werk presenteerde liet blijken geen feeling te hebben voor Ryzji's soort poëzie. Door de stress van zijn isolement ging hij extreem veel drinken en raakte in een toestand van depressieve versuftheid die zijn optreden bedierf. Aan het eind van een kroegentocht door nachtelijk Rotterdam werd hij op straat beroofd van zijn geld, zijn papieren en zijn camera. Het enige positieve rendement van zijn verblijf in Holland is het relaas dat hij kort nadien heeft geschreven en dat voorjaar 2003 door zijn nabestaanden is gepubliceerd onder de titel 'Rotterdams dagboek'. Impressies van het buitenlandse festival zijn in dit prozawerk, uniek qua omvang in Ryzji's oeuvre, vermengd met wanhoopsgedachten over zijn privéleven thuis, dierbare herinneringen en een hilarische satire op de schrijverswereld van Jekaterinboerg.

Het najaar van 2000 en de winter van 2000-2001 stonden wat Ryzji's carrière betreft in het teken van de nabije toekomst. Het Poesjkinfonds wilde na het goede onthaal van zijn eerste bundel snel een vervolg uitbrengen. De verschijning werd gepland voor de volgende zomer, ongeveer tegelijk met de eindbeslissing over de grote Petersburgse literatuurprijs, de 'Palmyra van het Noorden'. Hoewel de jonge man uit Jekaterinboerg voor deze onderscheiding, die verleend wordt vanwege 'specifiek Petersburgse kwaliteiten' twee geduchte medegenomineerden had, oudere echt-Petersburgse dichters van naam, maakte hij volgens ingewijden de beste kans.

Maar weinigen in zijn directe omgeving hadden weet van zijn innerlijke crisis in deze periode. Velen begrepen dat hij er buitengewoon slecht aan toe was ondanks zijn vlagen van uitbundigheid en energie maar de volle ernst van de situatie besefte, naar achteraf werd geconstateerd, eigenlijk niemand.

De dramatische verergering van zijn drankmisbruik leek verklaarbaar door huwelijksproblemen en het dilemma van wel of niet weg te gaan uit zijn gezin. Daarnaast was er de druk van zijn snelle roem en de vrees die misschien niet te kunnen waarmaken. Enkele zelfmoordpogingen, steeds onder invloed van de alcohol, gingen zo duidelijk gepaard met hulpsignalen dat de omgeving ze opvatte als temperamentvolle uitingen van zijn ongelukkige stemming, meer niet. Een Jekaterinboergse specialist in verslavingsziekten adviseerde een behandeling via het inbrengen in zijn arm van een permanent buisje met een aversie oproepende stof. De kuur vond plaats zonder psychologische begeleiding. Kort nadat hij clean was verklaard bracht hij zichzelf in de vroege ochtend van 7 mei 2001 in zijn ouderlijk huis door ophanging om het leven. Op zijn schrijftafel liet hij een blad papier achter met de tekst: 'Ik heb van allemaal gehouden, geen flauwekul! Jullie Boris.'

Zijn graf ligt op een uitgestrekte begraafplaats in de heuvels buiten de stad, dicht begroeid met loodrechte, hier en daar tientallen meters hoge Oeralsparren en berken.

Zowel de landelijke als de plaatselijke media besteedden aandacht aan het tragische sterfgeval. In juni werd de Palmyraprijs voor 2001 postuum toegekend aan Ryzji en vond er in Petersburg een kleine herdenkingsceremonie plaats. De hoeveelheid in-memoriamgedichten, door zijn Russische collega's aan hem gewijd, was maar weinig geringer dan de poëziegolf van vijf jaar eerder, toen Brodsky stierf. Een vast thema in de necrologieën was de vergelijking van Ryzji met de eveneens op zesentwintigjarige leeftijd omgekomen Lermontov. Behalve als vakman-dichter met een aangrijpend zuiver geluid waarderen velen hem als uniek symbool voor zijn tijdperk. De kwalificaties wisselen van 'Ryzji, de laatste Sovjetdichter' tot 'Ryzji, de dichter voor de Nieuwe Russen' en 'Ryzji, de belichaming van de twijfel tussen ons verleden en onze toekomst.'

3

Aanvang en slot van een lezing in Jekaterinboerg, 21 september 2002

Oppervlakkig gezien was mijn kennismaking met Boris Ryzji puur toeval. Najaar 2000 ging ik weer eens naar Sint-Petersburg en besloot ik om aansluitend samen met mijn vriend nog een extra reis te maken naar een onbekend en voor buitenlandse begrippen min of meer exotisch oord. Waarom we kozen voor Jekaterinboerg kan ik niet precies zeggen. Voor een deel kwam het door historische associaties, zoals de dood van Nicolaas II en zijn gezin waarover ik als schooljongen eens had gelezen in een uit het Duits vertaalde biografie. Wat ook zeker een rol heeft gespeeld was de allure van de voormalige en sinds kort nieuwe naam van het ons uit de aardrijkskundeboeken bekende Swerdlovsk, het besef dat deze stad pas geleden voor ons nog verboden was, en romantische voorstellingen over het landschap van de Oeral. Hoewel onze Petersburgse en Moskouse vrienden ons unaniem afrieden om op vakantie te gaan naar zo'n 'vervuild megadorp in de rimboe' en liever Samara te kiezen of Jaroslavl, besloten wij af te gaan op onze intuïtie.

Vlak voor ons vertrek gaf een bevriende Russische schrijver mij het telefoonnummer van een interessante jonge dichter ter plaatse, zoals hij zei, met wie ik beslist contact moest opnemen. Boris Ryzji's recente deelname aan het Rotterdamse Poetry was me ontgaan maar zijn werk kende ik wel enigszins van de publicatie in *Znamja* die mij, naar ik mij direct herinnerde, was opgevallen door de onalledaagse thematiek en het simpele maar telkens verrassende taalgebruik.

In Jekaterinboerg probeerde ik een paar keer het telefoonnummer te bellen. Maar niemand nam op en eerlijk gezegd vond ik dat niet zo erg. Wat had het voor zin om me op te dringen aan een begaafde jonge man die waarschijnlijk allerminst zat te wachten op zo maar een literaire buitenlander? En wat had ik er zelf aan om tijd te verdoen aan een Oeralees die ik mij uit irritatie langzamerhand begon voor te stellen als het gemiddel-

de van een kleinsteedse xenofoob met een dikke bril en een jeugdige Raspoetin?

Op onze voorlaatste dag lukte het mij toch om Boris Ryzji te bereiken. Het bleek dat onze gemeenschappelijke Russische vriend hem had voorbereid op mijn komst en dat hij vol ongeduld op mijn telefoontje had zitten wachten. 's Ochtends op 21 september, de dag voorafgaand aan mijn vertrek, troffen we elkaar op het bureau van *De Oeral*. Ons kleine gezelschap, de twee Hollanders plus de twee Jekaterinboergse dichters Boris Ryzji en Oleg Dozmorov, verplaatste zich na anderhalf uur van het redactielokaal naar de flat van Boris' ouders.

Van mijn indrukken gedurende de in totaal vijf of zes uur die ik in zijn nabijheid doorbracht zal ik alleen datgene vertellen wat mij meteen het treffendste leek en het meest essentiële. De ontmoeting was een soort replay van een scène van lang geleden, een onvoorziene nieuwe variant van een ogenschijnlijk unieke ontmoeting die eveneens in Rusland had plaats gevonden, maar dan ruim dertig jaar eerder. Het verschil bestond alleen hierin dat destijds, op de dag van mijn kennismaking met Joseph Brodsky en ons eerste gesprek in de Leningradse flat van hem en zijn ouders, wij beiden zevenentwintig waren. Deze keer was de dichter met wie ik even bliksemsnel, schijnbaar vanaf de eerste tel, bevriend raakte en die mij aankeek met precies zo'n blik als Joseph, zesentwintig, dat wil zeggen nagenoeg even oud als Brodsky en ik toen. Maar ikzelf was deze keer zestig. Wat ik hiermee wil zeggen? In de loop van mijn inmiddels tamelijk lange leven heb ik nogal wat dichters van nabij gekend, goede en middelmatige dichters, dichters in Rusland en dichters in het Westen. Maar bij maar twee van hen voelde ik, hoorde ik en zag ik met eigen ogen die geladenheid, die vonk of zo u wilt die aanwezigheid van iets goddelijks, waarmee sinds de oudheid de kern van het begrip dichter is verbonden. Ik heb het hier niet over gedrag. Anders dan veel van hun kunstbroeders poseerden noch Brodsky noch Ryzji voor dichter. Integendeel zelfs. De door mij vermelde ontmoetingen verliepen in een volmaakt 'gewone' sfeer, monter en zonder een spoor van opgelegd verheven doen. Kennelijk gaat het om iets waar een exacte

aanduiding voor bestaat, dichterschap, ook al is het onmogelijk exact te omschrijven wat dit iets inhoudt. Je weet het gewoon vanzelf wanneer je er concreet mee in aanraking komt. Of beter gezegd, in deze twee gevallen wist ik het vanzelf.

Wat mijn visie op Ryzji's werk betreft wil ik mij beperken tot één aspect. De markante ik-figuur in combinatie met de thematiek van Russische provincie-misère en criminaliteit tijdens de post-Sovjetjaren is uiteraard het eerste dat opvalt in deze poëzie. Juist daarom is het misschien zinvol liever te wijzen op iets anders. Boris Ryzji's gedichten hebben mij vanaf het moment dat ik ermee in contact kwam getroffen door hun uitzonderlijke muzikaliteit. Uitzonderlijk voor buitenlandse oren want de relatieve veronachtzaming van het muzikale is immers typerend voor het merendeel van de hedendaagse poëzie in het Westen. Maar vergis ik mij niet, dan is het gaaf melodieuze van Ryzji's verzen ook zeldzaam, zo niet uniek binnen de Russische poëzie van nu. Hij lijkt mij een voortzetter van de Russische traditie die speciaal in het teken heeft gestaan van de zogenaamde versmelodie en die in de tweede helft van de twintigste eeuw grotendeels verloren lijkt te zijn gegaan in enerzijds intellectualiteit, anderzijds verbaal rumoer van een zwaarder kaliber. De traditie waar ik op doel is die van onder anderen Lermontov, Fet, Blok en de late Mandelstam.

Wanneer ik rijkdom aan melodie een primaire eigenschap noem van Boris Ryzji's gedichten denk ik niet alleen aan hun fysieke klank. Melodieusheid is in dit geval ook een innerlijk principe zodat je behalve van versmelodie in de gebruikelijke zin evengoed mag spreken van stijlmelodie en gedachte- of gevoelsmelodie.

We zouden kunnen veronderstellen dat het hier gaat om de poëzie van iemand die blijkbaar leefde onder de druk van tegengestelde krachten waar hij in de praktijk onvoldoende verweer tegen had. Elkaar tegenwerkende factoren in zijn uiterlijk bestaan en ook binnen hemzelf zouden ten slotte leiden tot zijn suïcide. Maar zolang hij leefde vonden zij af en toe een oplossing, al was het maar tijdelijk en symbolisch, in de harmonie van zijn verzen.

Boris Ryzji's werkwijze als dichter, zoals ik die meen te begrijpen, bestond in de telkens herhaalde poging om riskante existentiële contrasten spelenderwijs te overbruggen in een melodie.

In dit verband wil ik iets nader ingaan op zijn gedicht "Als ik terugkom uit Nederland, geef ik je Lego" (zie blz. 56/57). We mogen aannemen dat het is ontstaan in de periode toen de dichter zich voorbereidde op zijn reis naar Rotterdam. In het gedicht gaan zijn gedachten uit naar zijn zevenjarige zoontje dat thuis zal blijven in Jekaterinboerg. Boris' mentale toestand in de maanden voor zijn vertrek kunnen we enigszins opmaken uit de e-mailtekst van 13 april 2000 die ik heb gevonden in het archief van Poetry International. In antwoord op het verzoek om een speciaal eigen gedicht ter voorlezing op het slotprogramma met de titel Het Orakel, waarbij de deelnemers geacht werden hun 'toekomstvoorspellingen, ideeën, dromen, adviezen en plannen' ten beste te geven met betrekking tot het nieuwe millennium, stuurde Ryzji een recent gedicht in met het bovenschrift 'voor I.K.' In zijn begeleidende briefje lichtte hij zijn keuze toe met de woorden: 'I am mailing to you poem about love and death - what else can one expekt from Future?'

'About love and death' lijkt mij ook een juiste kwalificatie voor het gedicht "Als ik terugkom uit Nederland, geef ik je Lego", geschreven ongeveer gelijktijdig met het aangehaalde e-mailbericht. Over het tweede onderwerp, de dood, zou veel zijn te zeggen. Maar bij deze gelegenheid wil ik vooral aandacht vragen voor het eerste. Uiteindelijk is "Als ik terugkom uit Nederland..." naar mijn gevoel namelijk niet zozeer een monoloog over vertrekken en doodgaan als een liefdesbetuiging. Zoals ook anderen zullen hebben geconstateerd zijn de woorden 'liefde', 'liefhebben' en 'houden van' zowel naar hun frequentie als naar hun inhoudelijk belang sleutelermen in Boris Ryzji's poëzie, vooral die van zijn laatste levensjaren.

Om de speciale geladenheid van het woord liefde in het gedicht in kwestie te verduidelijken wijs ik op het muzikale van de klank en de gedachtegang. De meest dramatische contrastwerking op het niveau van de fonetiek en de stijl vindt plaats in

de versregels drie en vier. Luisterend naar het Russische origineel hoor je als het ware een lange melodische frase, gebaseerd op de principes herhaling en verbreding, die onbelemmerd voortgaat of beter gezegd een hogere vlucht neemt in de nieuwe regel en daar abrupt afbreekt na het woord ljoebóv, liefde. Vervolgens veranderen het versritme en de hele toon.

Het accent op ljoebóv in de melodievoering leidt tot een betekenisaccent. Onwillekeurig blijft het woord hangen in het hoofd van de lezer als een van de essentiële uit het gedicht. De slotklinker van "Als ik terugkom uit Nederland..." is in het Russisch een o met zijn van nature donkere associaties, in dit geval passend bij het toekomstbeeld van de definitief afwezige dichter en zijn vaderloos achtergebleven kind. Maar misschien kan men in deze slot-o nog iets anders horen. Persoonlijk ben ik geneigd om de klinker hier te ervaren als een akkoord. Vat je ljoebóv op als een onscheidbaar geheel van idee en klank, zoals voor de hand ligt bij authentieke poëzie, dan lijkt het of de echo ervan in de laatste o van het gedicht resoneert.

Een geforceerde interpretatie? Ik weet het niet. De interpretatie van de afsluitende klank als een akkoord dat de ideeën liefde en dood verenigt beantwoordt in ieder geval aan de hierboven geciteerde uitspraak van de dichter. Zoals hij breder gezien ook beantwoordt aan een oeroude gedachte die typerend is voor het hele latere werk van Ryzji. Volgens deze gedachte of dit geloof zijn de sterkste factoren in een mensenleven ontegenzeggelijk de dood, geweld, schuld, scheiding, soms van een onvoorstelbaar wrede soort. Maar vreemd genoeg wordt de liefde er niet door aangetast. De liefde blijft.

Ik ben dankbaar dat Boris het betreffende woord heeft opgenomen in de opdracht aan mij boven het gedicht dat hij beschouwde als zijn beste.

Kees Verheul

WOLKEN BOVEN E

Над саквояжем в черной арке
всю ночь играл саксофонист,
пропойца на скамейке в парке
спал, подстелив газетный лист.

Я тоже стану музыкантом
и буду, если не умру,
в рубахе белой с черным бантом
играть ночами, на ветру.

Чтоб, улыбаясь, спал пропойца
под небом, выпитым до дна, –
спи, ни о чем не беспокойся,
есть только музыка одна.

In de arcade zong in 't donker
de hele nacht een saxofoon
en op een bank in 't park sliep, dronken,
hoofd op een krant, een manspersoon.

Ook ik wil saxofoon studeren
en als ik niet te sterven kom,
dan ga ik nachtenlang staan spelen
daarbuiten, met mijn strikje om.

Zodat bij leeggedronken hemel
een zatlap zonder droefenis
kan slapen – laat ze, je problemen,
muziek is alles wat er is.

На окошке на фоне заката
дрянь какая-то желтым цвела.
В общежитии жиркомбината
некто Н., кроме прочих, жила.

В полулегком подпитье являясь,
я ей всякие розы дарил.
Раздеваясь, но не разуваясь,
несмешно о смешном говорил.

Трепетала надменная бровка,
матерок с алой губки слетал.
Говорить мне об этом неловко,
но я точно стихи ей читал.

Я читал ей о жизни поэта,
четко к смерти поэта клоня.
И за это, за это, за это
эта Н. целовала меня.

Целовала меня и любила,
разливала по кружкам вино.
О печальном смешно говорила.
Михалкова ценила кино.

Выходил я один на дорогу,
чуть шатаясь, мотор тормозил.
Мимо кладбища, цирка, острога
вез меня молчаливый дебил.

И грустил я, спросив сигарету,
что, какая б любовь ни была,
я однажды сюда не приеду.
А она меня очень ждала.

Voor het raam stond een soortement veren
geel te bloeien bij dalende zon.
Op de oliefabriek bivakkeerde
ene N. in het vrouwenpension.

Ik verscheen met een matige slok op
en met rozen, als altijd royaal.
Zonder jas, maar nog niet op mijn sokken
hield ik ernstig een komisch verhaal.

Arrogant kon dat wenkbrauwtje vragen
en de taal uit dat mondje was goor.
Ik geneer me ervan te gewagen,
maar ik droeg poëzie aan haar voor.

Poëzie over 't lot van een dichter
die door mij tot de dood was gedoemd.
En dat was het waarvoor ze dan zwichtte
en me telkens opnieuw heeft gezoend.

Me gezoend en me liefde gegeven,
wijn geschonken en komisch verteld
over treurige dingen des levens.
Cineast Michalkov was haar held.

En dan liep ik weer eenzaam de weg op,
iemand remde met slingerend wiel.
Langs de bajes, het circus, het kerkhof,
reed ik mee met een stille debiel.

Ik heb droevig zijn peuk aangenomen,
want ik wist dat ik eens, ongeacht
onze liefde, hier niet meer zou komen –
terwijl zij me nog zo had verwacht.

Молодость мне много обещала,
было мне когда-то двадцать лет,
это было самое начало,
я был глуп, и это не секрет.

Это, – мне хотелось быть поэтом,
но уже не очень, потому
что не заработаешь на этом
и цветов не купишь никому.

Вот и стал я горным инженером,
получил с отличием диплом,
не ходить мне по осенним скверам,
виршей не записывать в альбом.

В голубом от дыма ресторане
слушать голубого скрипача,
денежки отсчитывать в кармане,
развернув огромные плеча.

Так не вышло из меня поэта,
и уже не выйдет никогда.
Господа, что скажете на это?
Молча пьют и плачут господа.

Пьют и плачут, девок обнимают,
снова пьют и все-таки молчат,
головой тонически качают,
матом силлабически кричат.

Twintig was ik, jong en onbezonnen,
en mijn jeugd beloofde wonder wat,
daarmee is het allemaal begonnen,
ik was dom en geen geheim is dat.

Eerst wou ik als dichter door het leven,
iets dat weinig perspectieven gaf,
want er wordt geen loon voor bijgeschreven
en geen bosje bloemen kan eraf.

Daarom ben ik mijnbouw gaan studeren
en ik werd met lof gediplomeerd.
Nu is 't uit met door de herfst flaneren,
verzen worden niet meer genoteerd.

Wel de roze violist beluisterd
in de roze rokerige kroeg.
Brede schouders heb ik en mijn knuisten
tellen in mijn zakken geld genoeg.

Dus een dichter ben ik niet geworden,
en ik weet, ik word er nooit meer een.
Heren, zeg eens, vindt u dat in orde?
Maar de heren drinken voor zich heen,

zwijgen, huilen en omhelzen meisjes,
drinken weer en zwijgen allemaal,
ritmisch hoofden schuddend op de wijsjes
blèren ze op rijm hun schuttingtaal.

Мой щегол, я голову закину…
О. М.

В деревню Сартасы, как лето пришло,
меня занесло.
Давно рассвело, и скользнуло незло
по Обве весло.

Я вышел тогда покурить на крыльцо –
тоска налицо.
Из губ моих, вот, голубое кольцо
летит к облакам.

Я выдержу, фигушки вам, дуракам!
Хлебнуть бы воды,
запить эту горечь беды-лебеды.
Да ведра пусты.

Distelvink, ik gooi mijn hoofd naar achteren...*
O.M.

De zomer voorbij, in Sartásy gestrand,
een dorp op het land.
Vroeg licht is het hier en onschuldig vertier
bevaart de rivier.

Ik ging om te roken naar buiten – verdomd,
ellende alom.
Er kringelt een ringetje blauw uit mijn mond
en vliegt naar een wolk.

Ik zal jullie, sukkels, ik hou het wel vol!
Ik wou wel een slok,
wat water waarmee ik die bitterheid stop.
Maar het water is op.

* De beginregel van een gedicht van Osip Mandelstam (1891–1938) uit diens ballingschapstijd

Л. Тиновской

Мальчик-еврей принимает из книжек на веру
гостеприимство и русской души широту,
видит березы с осинами, ходит по скверу
и христианства на сердце лелеет мечту,
следуя заданной логике, к буйству и пьянству
твердой рукою себя приучает, и тут –
видит березу с осиной в осеннем убранстве,
делает песню, и русские люди поют.
Что же касается мальчика, он исчезает.
А относительно пения, песня легко
то форму города некоего принимает,
то повисает над городом, как облако.

Voor L. Tinovskaja*

Jood van komaf, neemt de jongen uit boeken voor waar aan
dat in de Russische ziel de gastvrijheid gepaard
gaat aan onmetelijkheid, loopt naar berken te staren,
koestert de droom van het christendom dicht aan zijn hart.
Volgens de logica van het gelezene leert hij
ijverig woestheid en dronkenschap aan en hij ziet
berken en espen gekleurd door de herfst; van die teerheid
maakt hij een lied en de Russen die zingen dat lied.
Wat nu de jongen betreft, die verdwijnt, en aangaande
zingen: dat lied van hem neemt met het grootste gemak
nu eens de vorm van een stad aan, de ene of andere,
dan hangt het boven de stad als een wolkendak.

* Lena Tinovskaja (geb. 1964) – dichteres uit Jekaterinboerg

Море

В кварталах дальних и печальных, что утром серы и пусты, где выглядят смешно и жалко сирень и прочие цветы, есть дом шестнадцатиэтажный, у дома тополь или клен стоит, ненужный и усталый, в пустое небо устремлен; стоит под тополем скамейка, и, лбом уткнувшийся в ладонь, на ней уснул и видит море писатель Дима Рябоконь.

Он развязал и выпил водки, он на хер из дому ушел, он захотел уехать к морю, но до вокзала не дошел. Он захотел уехать к морю, оно – страдания предел. Проматерился, проревелся и на скамейке захрапел.

Но море сине-голубое, оно само к нему пришло и, утреннее и родное, заулыбалося светло. И Дима тоже улыбнулся. И, хоть недвижимо лежал, худой, и лысый, и беззубый, он прямо к морю побежал.

Бежит и видит человека на золотом на берегу. А это я никак до моря доехать тоже не могу – уснул, качаясь на качели, вокруг какие-то кусты. В кварталах дальних и печальных, что утром серы и пусты.

De zee

In verre, droeve buitenwijken, die 's ochtends leeg en somber zijn, waar de seringen er belachelijk en zielig bijstaan op het plein, daar staat een huis, zestien etages, waarnaast een populier verrijst die uitgeput en overbodig naar de verlaten hemel wijst; en bij die populier een bankje, daar slaapt al sinds een uur of twee Dimitri Rjabokon, de schrijver, hij ligt te dromen van de zee.

Hij heeft gedronken, is verdomme voor altijd weg van huis gegaan, hij wilde naar de zee vertrekken, maar kwam bij het station niet aan. Hij wilde naar de zee vertrekken, die ieder leed verdrijven kan. Hij heeft staan vloeken, zag dat bankje, ging liggen en daar snurkt hij dan.

Toen is de zee naar hem gekomen, de zee met haar vertrouwd gezicht, de blauwe zee is zelf gekomen, glimlachend in het ochtendlicht. Dimitri heeft toen ook geglimlacht. En die bewegingloze vent, vermagerd, kaal en zonder tanden, is ijlings naar de zee gerend.

En rennend ziet hij een gestalte die in de gouden branding staat. En dat ben ik, die ook voortdurend naar zee wil en maar steeds niet gaat – ik slaap en schommel op een schommel tussen wat struiken op een plein. In verre, droeve buitenwijken, die 's ochtends leeg en somber zijn.

Dmitri Rjabokon (geb. 1963) – dichter uit Jekaterinboerg

Россия – старое кино.
О чем ни вспомнишь, все равно
на заднем плане ветераны
сидят, играют в домино.

Когда я выпью и умру –
сирень качнется на ветру,
и навсегда исчезнет мальчик
бегущий в шортах по двору.

А седобровый ветеран
засунет сладости в карман:
куда – подумает – девался?
А я ушел на первый план.

Een oude film is Rusland; waar
je ook aan terugdenkt, steeds is daar
die achtergrond met veteranen,
ze dominoën met elkaar.

Als ik een borrel neem en sterf,
dan waait het in de vogelkers,
dan is voorgoed die kleine jongen
in shorts verdwenen van het erf.

Een grijsbesnorde veteraan,
zijn snoep weer in zijn zak gedaan,
zal denken: waar is hij gebleven?
Ik ben naar voren toegegaan.

…и при слове «грядущее» из русского языка выбегают…
И. Бродский

Трижды убил в стихах реального человека,
и надо думать, однажды он эти строки прочтет.
Последнее, что увижу, будет улыбка зэка,
типа: в искусстве – эдак, а в жизни – наоборот.

В темном подъезде из допотопной дуры
в брюхо шмальнет и спрячет за отворот пальто.
Надо было выдумывать, а не писать с натуры.
Кто вальнул Бориса? Кто его знает, кто!

Из другого подъезда выйдет, пройдя подвалом,
затянется «Беломором», поправляя муде.
…В районной библиотеке засопят над журналом
люди из МВД.

... en bij het woord 'toekomst' rennen ze de Russische taal uit...*

J. Brodsky

Driemaal heb ik een bestaande man vermoord in mijn verzen,
en het is denkbaar dat hem zo'n vers onder ogen komt.
Het laatste dat ik zal zien is een boef die tergend
grijnst: in de kunst gaat het zus, in het leven juist andersom.

In een portiek zal hij zijn aftandse blaffer richten,
in mijn buik schieten en het ding terugstoppen in zijn jas.
Ik had hem moeten verzinnen, niet naar het leven dichten.
Wie heeft Boris omgelegd? Geen idee wie het was!

Via de kelder zal hij ergens anders het pand verlaten,
Belomor inhalerend schikt hij zijn ballen recht.
...In de tijdschriftenzaal zullen mensen van het gerecht
snuivend zitten te bladeren.

* De beginregel van een gedicht uit de cyclus 'Rededeel' van Joseph Brodsky (1940–1996)

Я вышел из кино, а снег уже лежит,
и бородач стоит с фанерною лопатой,
и розовый трамвай по воздуху бежит –
четырнадцатый, нет, девятый, двадцать пятый.

Однако целый мир переменился вдруг,
а я все тот же я, куда же мне податься,
я перенаберу все номера подруг,
а там давно живут другие, матерятся.

Всему виною снег, засыпавший цветы.
До дома добреду, побряцаю ключами,
по комнатам пройду – прохладны и пусты.
Зайду на кухню, оп, два ангела за чаем.

Ik kom de bioscoop uit, ligt er sneeuw op straat.
Er staat een baardmans met een houten plank te vegen.
Een roze tram rijdt door de lucht – jawel, daar gaat
lijn vijfentwintig, nee, de veertien, nee, de negen.

De hele wereld is ineens een ander ding,
maar ik ben toch nog ik, waar moet ik het nu zoeken.
Ik bel vriendinnen op, maar nee, dat heeft geen zin,
er wonen daar allang weer anderen; ze vloeken.

Het komt doordat de sneeuw de bloemen heeft bedolven.
Ik zal naar huis toe gaan, de sleutels heb ik mee,
de lege kamers door, waar ik de kou voel golven.
Dan naar de keuken, hop, twee engelen aan de thee.

Мальчишкой в серой кепочке остаться,
самим собой, короче говоря.
Меж правдою и вымыслом слоняться
по облетевшим листьям сентября.

Скамейку выбирая, по аллеям
шататься, ту, которой навсегда
мы прошлое и будущее склеим.
Уйдем, вернемся именно сюда.

Как я любил унылые картины,
посмертные осенние штрихи,
где в синих лужах ягоды рябины,
и с середины пишутся стихи.

Поскольку их начало отзвучало,
на память не оставив ничего.
Как дождик по карнизу отстучало,
а может, просто не было его.

Но мальчик был, хотя бы для порядку,
что проводил ладонью по лицу,
молчал, стихи записывал в тетрадку,
в которых строчки двигались к концу.

Dat jochie met het grijze petje blijven,
mezelf, om kort te gaan. Een slingerpad
tussen verzonnen en gebeurd beschrijven
over het afgewaaid septemberblad.

Door lanen waggelend een bankje zoeken
waarmee je het verleden in je geest
voor altijd vast kunt plakken aan de toekomst.
Hier komen we terug van weggeweest.

Wat hield ik van die trieste taferelen,
door de gestorven herfst postuum getint,
waar lijsterbessen in een plas vergelen,
en waar het dichten middenin begint.

Want het begin, daarvan zijn alle letters
vervlogen, niets herinnert er nog aan,
als regen op een kroonlijst uitgekletterd
is het begin, of 't heeft niet eens bestaan.

Maar wel, al was het maar omdat het hoorde,
bestond die jongen, in gepeins verdiept,
die zweeg en schriften vulde met de woorden
van poëzie die naar een einde liep.

Кейсу Верхейлу, с любовью

Где обрывается память, начинается старая фильма,
играет старая музыка какую-то дребедень.
Дождь прошел в парке отдыха, и не передать, как сильно
благоухает сирень в этот весенний день.

Сесть на трамвай 10-й, выйти, пройти под аркой
сталинской: все как было, было давным-давно.
Здесь меня брали за руку, тут поднимали на руки,
в открытом кинотеатре показывали кино.

Про те же самые чувства показывало искусство,
про этот самый парк отдыха, про мальчика на руках.
И бесконечность прошлого, высвеченного тускло,
очень мешает грядущему обрести размах.

От ностальгии или сдуру и спьяну можно
подняться превыше сосен, до самого неба на
колесе обозренья, но понять невозможно:
то ли войны еще не было, то ли была война.

Всё в черно-белом цвете, ходят с мамами дети,
плохой репродуктор что-то победоносно поет.
Как долго я жил на свете, как переносил все эти
сердцебиенья, слезы, и даже наоборот.

Voor Kees Verheul, liefhebbend

Waar het geheugen stokt, neemt een oude film het over,
een oud muziekje speelt iets van rinkeldeking.
In het pretpark heeft het geregend, en niet te geloven
hoe sterk de geur van sering in de lentedag dringt.

In tram 10 stappen, bij een poort uit de Stalintijd komen,
alles zoals het was, alsof ik door vroeger loop.
Hier werd ik bij de hand en daar op de arm genomen,
er ging een voorstelling in de openluchtbioscoop.

Dezelfde gevoelens zijn door de kunst vereeuwigd,
hetzelfde pretpark, een jongetje aan een hand.
En de oneindigheid van dat onderbelichte verleden
ontneemt de vaart aan de toekomst, zodat die verzandt.

Uit nostalgie of stomlazarus kun je hoog stijgen,
boven de dennen uit, wel tot aan de hemel met
het reuzenrad, en er toch geen hoogte van krijgen:
is het dan nog geen oorlog of was die er net?

In zwart en wit wandelen kinderen met hun mammie,
een slechte luidspreker zingt triomfantelijk iets rond.
Wat ben ik al lang op aarde, hoe heb ik toch al die
hartslagen en die tranen verdragen, en zelfs andersom.

Погадай мне, цыганка, на медный грош,
растолкуй, отчего умру.
Отвечает цыганка, мол, ты умрешь,
не живут такие в миру.

Станет сын чужим и чужой жена,
отвернутся друзья-враги.
Что убьет тебя, молодой? Вина.
Но вину свою береги.

Перед кем вина? Перед тем, что жив.
И смеется, глядит в глаза.
И звучит с базара блатной мотив,
проясняются небеса.

Hé zigeunervrouw, zeg voor een cent of wat
waar ik aan dood zal gaan.
De zigeunervrouw zegt: jij gaat dood omdat
zulke mensen niet kunnen bestaan.

Vriend en vijand keren zich af, je zult
je vervreemden van zoon en vrouw.
Waar je dood aan gaat, jongeman? Aan schuld.
Maar behoed hem, die schuld van jou.

Jegens wie dan schuld? Jegens al wat leeft.
En ze kijkt in mijn ogen en lacht.
Van de markt komt een dievenlied aangezweefd
en de hemel onthult zijn pracht.

Рубашка в клеточку, в полоску брючки –
со смертью-одноклассницей под ручку
по улице иду,
целуясь на ходу.

Гремят «Камазы» и дымят заводы.
Локальный Стикс колышет нечистоты.
Акации цветут.
Кораблики плывут.

Я раздаю прохожим сигареты
и улыбаюсь, и даю советы,
и прикурить даю.
У бездны на краю

твой белый бант плывет на синем фоне.
И сушатся на каждом на балконе
то майка, то пальто,
то неизвестно что.

Папаша твой зовет тебя, подруга,
грозит тебе и матерится, сука,
ебаный пидарас,
в окно увидев нас.

Прости-прощай. Когда ударят трубы,
и старый боров выдохнет сквозь зубы
за именем моим
зеленоватый дым,

подкравшись со спины, двумя руками
закрыв глаза мои под облаками,
дыханье затая,
спроси меня: кто я?

И будет музыка, и грянут трубы,
и первый снег мои засыплет губы
и мертвые цветы.
– Мой ангел, это ты.

In ruitjeshemd en streepjesbroek gestoken –
zo loop ik met de dood, mijn klasgenote,
gearmd op het trottoir.
Soms kussen wij elkaar.

Fabrieken walmen, auto's maken herrie.
De plaatselijke Styx vervoert zijn derrie.
Acacia's in bloei.
Een scheepje rondt een boei.

Ik deel mijn sigaretten met passanten,
en met een glimlach steek ik er de brand in,
verschaf ik vuur en raad.
En waar de afgrond gaapt,

tekent je strik in 't blauw twee witte bogen.
Uit alle ramen hangt wel iets te drogen,
een t-shirt of een jas,
of onbestemde was.

Je pappa roept, vriendin, met boze blikken;
hij dreigt je en hij scheldt, jij vuile flikker,
wanneer hij door het raam
ons samen langs ziet gaan.

Vaarwel. Als er bazuingeschal zal klinken
en als hij door zijn tanden heen, de stinkerd,
mijn naam sist en daarnaast
een groene rook uitblaast,

kom jij dan door de wolken aangevlogen,
leg ademloos je handen voor mijn ogen,
op ieder oog een hand,
en vraag: wie ben ik dan?

En sneeuw zal bij de klanken van trompetten
mijn lippen en de dode rouwboeketten
bedekken als een sprei.
'Mijn engel, dat ben jij.'

Ода

Скажу, рысак!
А. П.

Ночь. Звезда. Милицанеры
парки, улицы и скверы
объезжают. Тлеют фары
италийских жигулей.
Извращенцы, как кошмары,
прячутся в тени аллей.

Четверо сидят в кабине.
Восемь глаз печально-синих.
Иванов, Синицын, Жаров.
Лейкин сорока двух лет,
на ремне его «макаров».
Впрочем, это пистолет.

Вдруг Синицын: «Стоп, машина».
Скверик возле магазина
«Соки-воды». На скамейке
человек какой-то спит.
Иванов, Синицын, Лейкин,
Жаров: вор или бандит?

Ночь. Звезда. Грядет расплата.
На погонах кровь заката.
«А, пустяк, – сказали только,
выключая ближний свет, –
это пьяный Рыжий Борька,
первый в городе поэт».

Ode

Jawel, een draver!*
A.P.

Nacht. Een ster. Klabakken rijden
rond. Hun autolampen glijden
door de straten en de kuilen,
langs een muur, een boom, een heg,
en als boze dromen schuilen
griezels in de schaduw weg.

Vier man sterk op pad getogen.
Acht verdrietig-blauwe ogen.
Ivanov. Sinitsyn. Zjarov.
Lejkin, tweeënveertig jaar,
aan de broekriem zijn Makarov –
een pistool (ik zeg het maar).

Bij de winkel 'Frisse dranken'
ligt een kerel op een bankje.
Zegt Sinitsyn: 'Even kijken,
jongens, ik vertrouw het niet.'
Ivanov, Sinitsyn, Lejkin,
Zjarov: rover of bandiet?

Nacht. Er dreigen korte metten.
Bloedig rode epauletten.
'O, 't is niks,' zegt dan de plisie
voordat men de tocht hervat,
'dat is dronken Borka Ryzji,
beste dichter van de stad.'

* Uit de novella in verzen 'Her huisje in Kolomna' van Alexander Poesjkin (1799–1837)

Не надо ничего,
оставьте стол и дом
и осенью, того,
рябину за окном.

Не надо ни хрена –
рябину у окна
оставьте, ну и на
столе стакан вина.

Не надо ни хера,
помимо сигарет,
и чтоб включал с утра
Вертинского сосед.

Пускай о розах, бля,
он мямлит из стены –
я прост, как три рубля,
вы лучше, вы сложны.

Но право, стол и дом,
рябину, боль в плече,
и память о былом,
и вообще, вобще.

Ik hoef geen dingen, laat
alleen de tafel staan,
het huis en de hoe heet
ie, lijsterbes voor 't raam.

Ik hoef geen ene reet,
die lijsterbes is fijn
en op de tafel, weet
u, graag een glaasje wijn.

Ik hoef geen ene zak
op sigaretten na
en dat de buurman straks
Vertinski draait, o ja.

Laat die maar, godverju,
wat kwelen uit de muur –
ik ben heel simpel, u
bent moeilijk, doe maar duur.

Maar heus, tafel en huis,
dat boompje, schouderpijn,
herinneringen, juist
zoals die dingen zijn.

Я тебе привезу из Голландии Lego,
мы возьмем и построим из Lego дворец.
Можно годы вернуть, возвратить человека
и любовь, да чего там, еще не конец.
Я ушел навсегда, но вернусь однозначно –
мы поедем с тобой к золотым берегам.
Или снимем на лето обычную дачу –
там посмотрим, прикинем по нашим деньгам.
Станем жить и лениться до самого снега.
Ну, а если не выйдет у нас ничего –
я пришлю тебе, сын, из Голландии Lego,
ты возьмешь и построишь дворец из него.

Als ik terugkom uit Nederland, geef ik je Lego,
en dan bouwen we samen een prachtig kasteel.
Je kunt jaren en mensen tot terugkeer bewegen,
en ook liefde – wat zeg ik, er is nog zoveel.
Ik ging weg voor altijd, maar terug zal ik komen,
en dan reis ik met jou naar de zon en de zee.
Of we huren gewoon iets goedkoops voor de zomer
en we tellen ons geld en misschien valt het mee.
We gaan leven en luieren tot het gaat sneeuwen.
En als zoiets niet lukken mocht eventueel –
nou, dan stuur ik, mijn zoon, je uit Nederland Lego,
en dan bouw je maar zelf een fantastisch kasteel.

Если в прошлое, лучше трамваем
со звоночком, поддатым соседом,
грязным школьником, тетей с приветом,
чтоб листва тополиная следом.

Через пять или шесть остановок
въедем в восьмидесятые годы:
слева – фабрики, справа – заводы,
не тушуйся, закуривай, что ты.

Что ты мямлишь скептически, типа
это все из набоковской прозы, –
он барчук, мы с тобою отбросы,
улыбнись, на лице твоем слезы.

Это наша с тобой остановка:
там – плакаты, а там – транспаранты,
небо синее, красные банты,
чьи-то похороны, музыканты.

Подыграй на зубах этим дядям
и отчаль под красивые звуки,
куртка кожаная, руки в брюки,
да по улочке вечной разлуки.

Да по улице вечной печали
в дом родимый, сливаясь с закатом,
одиночеством, сном, листопадом,
возвращайся убитым солдатом.

Neem de tram als je terug wilt naar vroeger,
met een bel en een dronkelap naast je,
een vuil schoolkind, een wazig mamaatje
en een kielzog van tollende blaadjes.

Na de zesde of zevende halte
is het negentientachtig geworden
met fabrieken en leuzen op borden.
Sigaretje? Kom op, niet zo morren.

Wat is dat nou voor skeptisch gemompel
van het lijkt wel Nabokov – dat dacht je,
wij zijn tuig, hij was kapitaalkrachtig.
Ik zie tranen, ik wou dat je lachte.

Onze halte is hier, moet je kijken,
die affiches, en daar nog een spandoek,
donker hemelgewelf, rode banden,
een begrafenis met muzikanten.

Fluit maar mee in de maat met die gasten,
en haak af met muziekbegeleiding:
leren jek, hand in zak en verdwijnen
door de steeg van de eeuwige scheiding.

Naar je ouderlijk huis door de straat
van de eeuwige droefheid, vloei samen
met hun eenzame slaap, met de avond,
keer terug als een dode soldaat.

Эля, ты стала облаком
или ты им не стала?

Стань девочкою прежней с белым бантом,
я – школьником, рифмуясь с музыкантом,
в тебя влюбленным и в твою подругу,
давай-ка руку.

Не ты, а ты, а впрочем, как угодно –
ты будь со мной всегда, а ты свободна,
а если нет, тогда меняйтесь смело,
не в этом дело.

А дело в том, что в сентябре-начале
у школы утром ранним нас собрали,
и музыканты полное печали
для нас играли.

И даже, если даже не играли,
так, в трубы дули, но не извлекали
мелодию, что очень вероятно,
пошли обратно.

А ну назад, где облака летели,
где, полыхая, клены облетели,
туда, где до твоей кончины, Эля,
еще неделя.

Еще неделя света и покоя,
и ты уйдешь, вся в белом, в голубое,
не ты, а ты с закушенной губою
пойдешь со мною

мимо цветов, решеток, в платье строгом
вперед, где в тоне дерзком и жестоком
ты будешь много говорить о многом
со мной, я – с Богом.

Elja, ben je nu een wolk
of ben je die niet geworden?

Word weer het meisje met de witte strik –
verliefd op jou en je vriendin, word ik
weer een scholier die rijmt op muzikant.
Geef me je hand.

Niet jij, maar jij zult elke dag bij mij zijn,
tenminste, als je wilt, en jij zult vrij zijn,
of andersom – hoe jullie dat verdelen,
dat kan niet schelen.

Wat schelen kan is dat we na de zomer
voor schooltijd naar het schoolplein moesten komen,
en muzikanten speelden daar een lied
vol van verdriet.

En zelfs al speelden ze niet echt, al zetten
ze enkel maar hun mond aan hun trompetten
en hoorden we geen melodie maar lucht,
ga mee terug.

Terug naar waar de wolken overvlogen,
waar esdoornblaren in de wind bewogen,
waar tot jouw heengaan, Elja, zeven dagen
nog openlagen.

En na die week van licht en vrede zou je
in al je witheid opgaan in het blauwe,
en jij, niet jij, je lip van 't bijten open,
zou naast me lopen

langs bloemen, langs een hek, in stijve kleren,
vooruit naar waar je heftig redenerend
en veel met mij, ik in dezelfde mate
met God zou praten.

Так я понял: ты дочь моя, а не мать,
только надо крепче тебя обнять
и взглянуть через голову за окно,
где сто лет назад, где давным-давно
сопляком шмонался я по двору
и тайком прикуривал не ветру,
окружен шпаной, но всегда один –
твой единственный, твой любимый сын.

Только надо крепче тебя обнять
и потом ладоней не отнимать
сквозь туман и дождь, через сны и сны.
Пред тобой одной я не знал вины.

И когда ты плакала по ночам,
я, ладони в мыслях к твоим плечам
прижимая, смог наконец понять,
понял я: ты дочь моя, а не мать.

И настанет время потом, потом –
не на черно-белом, а на цветном
фото, не на фото, а наяву
точно так же я тебя обниму,
и исчезнут морщины у глаз, у рта,
ты ребенком станешь – о, навсегда! –
с алой лентой, вьющейся на ветру.
…Когда ты уйдешь, когда я умру.

Ik begreep dat je niet mijn moeder was,
maar mijn dochter; nu houd ik je stevig vast
en over je hoofd heen kijk ik ver
uit het raam naar daar waar ik jaren her
als snotneus rondhing, met om me heen
het gajes – en toch was ik altijd alleen,
waar ik heimelijk rookte in de wind,
je enige zoon, je geliefde kind.

Ik hoef je alleen maar steviger vast
te houden, ik moet je niet loslaten straks
in dromenland, bij regen en mist,
de enige die van mijn onschuld wist.

En wanneer je moest huilen in de nacht,
heb ik in gedachten mijn handen zacht
op je schouders gelegd en tot slot erkend
dat je niet mijn moeder, maar mijn dochter bent.

En later, veel later komt er een tijd
dat je niet in zwart-wit, maar in kleur met mij –
niet op foto's, maar in de werkelijkheid –
precies zo omstrengeld zult staan, waarbij
je rimpels verdwijnen en je weer kind
zult worden – voorgoed! – een kind in de wind
met een wapperend lint van rood satijn.
... Als jij niet meer bent, als ik dood zal zijn.

Не во гневе, а так, между прочим
наблюдавший средь белого дня,
когда в ватниках трое рабочих
подмолотами били меня.

И тогда не исполнивший в сквере,
где искал я забвенья в вине,
чтобы эти милиционеры
стали не наяву, а во сне.

Это ладно, все это детали,
одного не прощу тебе, ты,
бля, молчал, когда девки бросали
и когда умирали цветы.

Не мешающий спиться, разбиться,
с голым торсом спуститься во мрак,
подвернувшийся под руку птица,
не хранитель мой ангел, а так.

Наблюдаешь за мною с сомненьем,
ходишь рядом, урчишь у плеча,
клюв повесив, по лужам осенним
одинокие крылья влача.

Niet vertoornd zijn, maar nauwelijks merken
hoe drie kerels in arbeidersjas
mij met ijzeren mokers bewerken,
nota bene op klaarlichte dag.

En niet maken dat toen ik bezopen
op dat pleintje lag onder een boom,
de agenten die aan kwamen lopen
niet bestonden, alleen in mijn droom.

Ach, het kon me niet vreselijk deren,
maar dit ene vergeef ik je niet,
dat je zweeg als er bloemen crepeerden
of de zoveelste meid me verliet.

Niet verhinderen dat ik teloorga,
me kapot zuip, het duister in zak,
geen beschermengel zijn, maar een vogel
die toevallig mijn pad overstak.

Je bekijkt me vol twijfel, je neuzelt
aan mijn schouder met sombere blik
en zo sleep je je eenzame vleugels
naast me voort door het herfstige slik.

СОДЕРЖАНИЕ

Над саквояжем в черной арке… 26

На окошке на фоне заката… 28

Молодость мне много обещала… 30

В деревню Сартасы, как лето пришло… 32

Мальчик-еврей принимает из книжек на веру… 34

МОРЕ 36

Россия – старое кино… 38

Трижды убил в стихах реального человека… 40

Я вышел из кино, а снег уже лежит… 42

Мальчишкой в серой кепочке остаться… 44

Где обрывается память, начинается старая фильма… 46

Погадай мне, цыганка, на медный грош… 48

Рубашка в клеточку, в полоску брючки… 50

ОДА 52

Не надо ничего… 54

Я тебе привезу из Голландии Lego… 56

Если в прошлое, лучше трамваем… 58

Стань девочкою прежней с белым бантом… 60

Так я понял: ты дочь моя, а не мать… 62

Не во гневе, а так, между прочим… 64

INHOUD

TEN GELEIDE 7

In de arcade zong in ’t donker… 27
Voor het raam stong een soortement veren… 29
Twintig was ik, jong en onbezonnen… 31
Der zomer voorbij, in Sartásy gestrand… 33
Jood van komaf, neemt de jongen uit boeken voor waar aan… 35
DE ZEE 37
Een oude film is Rusland; waar… 39
Driemaal heb ik een bestaande man vermoord in mijn verzen… 41
Ik kom de bioscoop uit, ligh er sneeuw opstraat… 43
Dat jochie met het grijze petje blijven… 45
Waar het geheugen stokt, neemt een oude film het over… 47
Hé zigeunervrouw, zeg voor een cent of wat… 49
In ruitjeshemd en streepjesbroek gestoken… 51
ODE 53
Ik hoef geen dingen, laat… 55
Als ik terugkom uit Nederland, geef ik je Lego… 57
Neem de tram als je terug wilt naar vroeger… 59
Word weer het meisje met de witte strik… 61
Ik begreep dat je niet mijn moeder was… 63
Niet vertoornd zijn, maar nauwelijks merken… 65

COLOFON

Wolken boven E, een keuze uit de gedichten van Boris Ryzji werd samengesteld door Kees Verheul en uit het Russisch vertaald door Anne Stoffel. Het ten geleide werd geschreven door Kees Verheul. De opmaak was in handen van Arjen Abbestee.
Wolken boven E werd in opdracht van Uitgeverij Hoogland & Van Klaveren gezet uit de Seria en gedrukt door drukkerij Krips te Meppel. De foto van Boris Ryzji is gemaakt door Pieter Vandermeer.
Wolken boven E is het tweede uit de Sirinreeks.

De verstaalster ontving voor deze vertaling een werkbeurs van de Stichting Fonds voor de Letteren.

VERANTWOORDING

Deze selectie uit het werk van Boris Ryzji is gebaseerd op de volgende boekuitgaven:

Борис Рыжий, «И все такое… Стихотворения», Пушкинский фонд, СПб. 2000

Борис Рыжий, «На холодном ветру. Стихотворения», Пушкинский фонд, СПб. 2001

Борис Рыжий, «Стихи 1993–2001», Пушкинский фонд, СПб. 2003

Pers over Gedichten van Vladimir Nabokov:

'Iedere Nabokov- of poëzieliefhebber zal er genoeglijke uren aan kunnen beleven.'
'Buitengewoon geslaagde vertaling van Anne Stoffel.'
'De vertaalster heeft in het Nederlands dezelfde soepelheid en bijna proza-achtige natuurlijkheid weten te bereiken als Nabokov in het Russisch, en een bijna even grote mate van taalkundige oorspronkelijkheid.'

Arthur Langeveld, NRC Handelsblad

'Anne Stoffel heeft een prachtige, transparante vertaling afgeleverd die volkomen recht doet aan het origineel.'

Aai Prins, de Volkskrant

'Nabokovs gedichten zijn gaaf en glashelder.'
'Speciaal hier: lof voor Stoffel.'

Antoine Verbij, Trouw

"Kort geleden werd op het Moskouse Opleidingsinstituut voor Literatuur een enquête gehouden met de vraag: wie is uw favoriet in de hedendaagse poëzie? Driekwart van de ondervraagden, allemaal dichters in spe, vulde in: Boris Ryzji. Het antwoord is des te opmerkelijker omdat Ryzji, in 2001 op zesentwintigjarige leeftijd gestorven, op geen enkele manier thuishoorde in het zelfgenoegzame wereldje van modieuze Moskouse auteurs."

"Wat vooral leeftijdgenoten erin aansprak was de thematiek van een losgeslagen bestaan in het losgeslagen perestrojka-Rusland. Plus de tedere toon, afwisselend melancholiek en ironisch."

"In de loop van mijn inmiddels tamelijk lange leven heb ik nogal wat dichters van nabij gekend, goede en middelmatige dichters, dichters in Rusland en dichters in het Westen. Maar bij maar twee van hen voelde ik, hoorde ik en zag ik met eigen ogen die geladenheid, die vonk of zo u wilt die aanwezigheid van iets goddelijks, waarmee sinds de oudheid de kern van het begrip dichter is verbonden." (*Over Brodsky en Ryzji*)

Uit het ten geleide van Kees Verheul

ISBN 90-76347-29-8

9 789076 347295

Uitgeverij Hoogland & Van Klaveren

Книга предоставлена Ю. В. Казариным. Сканирование и набор Т. А. Арсеновой. 2012.